

ARENGUPOLIITIKA TEATAJA

2 / 2017

Eesti eesistumine
ja Euroopa Liidu
arengupoliitika

Viis küsimust
Sven Mikserile
3

Mis toimub sel aastal
Euroopa Liidu arengupoliitikas?
4-5

MTÜd nõuavad 60-aastaselt
Euroopa Liidult õiglust ja avatust
13

Miks peaksime
Aafrikast huvituma?
9-11

Kestlik areng teemaks nii
Euroopas kui ka Eestis
14-16

Millised otsused ja muutused toimuvad sel aastal Euroopa Liidu arengupoliitikas? Kuidas mõjutavad need Eesti eesistumist?

EESSÕNA

Johanna Helin

MTÜ Mondo juhatuse liige

Euroopa Liit uuendab sel aastal oma arengukoostööpõhimõtteid ning koostöösuhteid välismaailmaga. Need teemad on päevakorras Eesti eesistumisel ning selle tõttu oleme pühendanud selle Arengupoliitika Teataja Euroopa Liidule.

Euroopa Liit on koos oma liikmesriikidega maailma suurim abiandja. Abi antakse liikmesriikides väga erinevalt. Euroopa arengukonsensus püüab anda ühise raamistiku, mis tagaks efektiivse ja jätkusuutliku abi seal, kus seda kõige rohkem on vaja. Uus raamistik on mõeldud uute kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks ning selleks püütakse kaasata ka varasemast rohkem erasektori investeeringuid. Kuidas aga meelitada erasektor investeerima vähim arenenud riikidesse ning kuidas kontrollida, et investeeringud tõepoolest aitavad inimesi vaesusest välja, on veel küsimärgi all.

Uue konsensusse väljatöötamise põhilooming oli: „Tee rohkem, paremini, teistmoodi“. Kui see tõepoolest suudab motiveerida liikmesriike võtma kestlike arengueesmärkide saavutamist tõsisemalt, on see tervitatav. Praegused märgid näitavad kahjuks midagi muud. Euroopa Liidu liikmesriigid suunavad praegu rohkem oma arengukoostöö ja humanitaarabi ressursse pagulaste majutamiseks Euroopa sees ning mitmed majandusraskustes riigid on ka vähendanud oma abi tervikuna. Paistab, et arengukoostööd tehakse küll teistmoodi, aga mitte ilmingimata rohkem või paremini.

Üks Eesti eesistumise suuremaid teemasid on ühendada Euroopa Liidu liikmesriikide eri seisukohti selle kohta, kuidas tulevikus töötada Aafrika, Kariibi mere piirkonna ja Vaikse ookeani riikidega ühise koostöö-

lepingu raames. Esialgsed läbirääkimised on toonud esile eri mõtteid Euroopa Liidu riikide vahel. Osa tahaks koostöölepinguid laiendada ka Ladina-Ameerika ja Aasia riikidele. Osa tahaks mõlemad pooli siduvaid kokkuleppeid, teised jälle rohkem paindlikkust. Migratsioon on ka nendes läbirääkimistes võtmeteema. Nagu võib lugeda välisministri vastustest, püüab Eesti tuua selles kontekstis esile oma digioskuseid ja -lahendusi. Kodanikuühendused loodavad näha, et uutes lepingutes pannakse rohkem rõhku inimarengule, võitlusele kliimamuutuste vastu, maksuõiglusele ja inimõigustele – mille jälgimine peaks olema kohustuslik ka uusi turge otsivatele Euroopa ettevõtjatele. Eesti ettevõtjad tahaksid näha ekspordi toetamist, soodsaid investeerimistingimusi ja intellektuaal-omandi kaitset.

Mondo paneb poliitikute südamele otsida lühikeste poliitiliste võitude asemel pikaajalisi lahendusi, mis tagavad kestlikud ja inimväärsed elutingimused kõigile ka tulevikus.

Palju tähtsaid põhimõtteid on sel aastal teemaks ning Eestil on harukordne võimalus suunata nende vastuvõtmist Euroopa Liidus. Euroopa vastuseis pagulastele ja immigrantidele on tekitanud olukorra, kus migratsioonilainete kiirest peatamisest Euroopa piiri taga on saanud eesmärk number

üks, mis varjutab pikemaajaliste lahenduste pakkumist migratsiooni ja paguluse põhjustele. Mondo paneb poliitikute südamele otsida lühikeste poliitiliste võitude asemel pikaajalisi lahendusi, mis tagavad kestlikud ja inimväärsed elutingimused kõigile ka tulevikus.

EESTI PEAB:

- koostama ambitsioonika rakendusplaani kestliku arengu saavutamiseks, mis võtab arvesse „Agenda 2030“ eesmärgid: vaja läheb poliitilist tahet, julgust ja ressursse tegeleda väljakutsete lahendamiseks nii kodus kui ka võõrsil;
- töötama selle nimel, et kestlikud arengueesmärgid oleksid tugevalt esindatud ka Eesti eesistumise ajal ja Euroopa Liidu poliitikas ning et Euroopa Liit koostaks nii sise- kui ka välispoliitikat hõlmavate eesmärkide rakendusplaani;
- tugevdama oma suutlikkust osaleda arengukoostöös, kaubanduses ja Aafrika-poliitika kujundamises;
- hindama oma arengukoostöötegevusi ja nende mõju eesmärkide saavutamisele;
- suhtuma ettevaatlikult plaanidesse kasutada arengukoostööd julgeolekupoliitika tööriistana.

Mondo Arengupoliitika Teataja 2/2017

Väljaandja: MTÜ Mondo
Sisutoimetaja: Aline Lotman,
Johanna Helin
Keeletoimetaja: Argo Mund
Küljendus: Triinu Tulva
Kaanefoto: EU/ECHO/Peter Biro,
Creative Commons litsentsi alusel

ISSN 2461-2286

Teataja on saadaval ka veebis aadressil
mondo.org.ee

Media4Development

VIIS KÜSIMUST VÄLISMINISTER SVEN MIKSERILE

Sven Mikser sõna võtmas ÜRO naiste staatuse komisjoni Aafrika istungil Addis Abebas. Naised ja digitaalsed lahendused on Eesti arengukoostöö põhiteemad. Foto: Karin Kaup-Lapõnin

Kuidas valmistub Eesti Aafrika-ELi tippkohtumiseks ning millised on kohtumise peamised teemad?

Eesti suhted Aafrika riikidega on viimasel aastal tihenened. Möödunud aastal väisasid Eestit mitmed Aafrika riikide delegatsioonid ja Eesti ise on osalenud Aafrika foorumitel, näiteks kohtusin mitmete Aafrika riikide esindajatega Addis Abebas toimunud Aafrika Liidu tippkohtumise ajal. Kuna ELi-Aafrika tippkohtumine jääb Eesti eesistumise aega, siis tutvustasime oma eesistumise eesmäärke ning soovisime saada Aafrika partneritelt tagasisidet ja sisendit. Tippkohtumise peateemad on noored, töökohade loomine, muu hulgas digimajanduse sektoris.

Räägime e-lahendustest. Millised konkreetsed Eesti e-lahendused võiksid kindlasti vaesemates riikides kasutusel olla?

Need on eelkõige e-valitsemise ja teenuste parema osutamise seotud lahendused. Aafrika on e-lahendusteks valmis ja huvi selle vastu märkimisväärne.

Mis on Eestile kõige tähtsam Cotonou lepingu uuendamisel?

Cotonou lepe on kõige põhjalikum partnerlusleping Euroopa Liidu ja Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikidega. Leppe kolm sammast on arengukoostöö, majandus- ja kaubanduskoostöö ning poliitiline mõõde. Selle eesmärk on vähendada vaesust ja edendada AKV riikide lõimumist maailmajandusse. ELi ja AKV suhted on viimase 15 aasta jooksul muutunud, nagu on muutunud ka ELi ja AKV riigid ise – EL on laienenud ning AKV maades on muutunud eri poliitiliste ja

huvigruppide roll, näiteks parlament, erasektor, vabakond. Seega, lepingu uuendamine on ELi ja AKV riikide suhete loomulik areng. Uuendatud Cotonou leping peaks partnerriigid paremini ette valmistama maailma majandust tabanud jt kriisidega tegelemiseks, olgu siis tegemist finantskriisiga, kiirenevatest kliimamuutustest põhjustatud kriisidega, kerkivad toiduainete ja energia hinnad. Lepingu muutmine pakub võimaluse käsitleda kriiside tekkepõhjusti ja rakendada varasemaid kogemusi. Eesti pöörab tähelepanu poliitiliste ülemineku-protsessidele ja majanduse arenguga seotud küsimustele, kus Eesti saab tugineda oma kogemusele.

Kuidas saaks Eesti panustada kestliku arengu eesmärkide saavutamisesse üle maailma? Millistest riikidest võiksite võtta eeskju kestliku arengu eesmärkide poole püüdmisel? Miks just nendest?

Kuigi küsimus on esitatud pigem tulevikku suunatud, siis õigem oleks välja tuua, et Eesti juba teeb seda kõike, sest ülemaailmne arenguprotsess on pidev. Lähtudes kestliku arengu eesmärkide universaalsusest, siis olles osa maailmast, on meie esimene, olulisim vastutus panustada üleilmse kestlikku arengusse omaenda riigi kestliku arengu eesmärkide tagamise kaudu. Eesti panustab nii riigi sees kui ka väljapoole rahvusvaheliste lepingutega liitumisega ning nendest tulenevate kohustuste täitmisel kestliku arengu jaoks asjakohastes valdkondades – näiteks keskkonnasäästlikkus, kliimamuutuste peatamine, rahvusvaheline kaubandus, sotsiaalvaldkond, haridus ja teadus ning rahu ja stabiilsuse tagamine jne. Lisaks saame

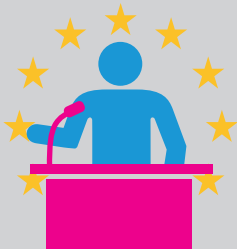
anda oma võimete ja võimaluste kohase panuse ka meist vaesemate riikide toetamiseks arengukoostöö ja humanitaarabi tegevuste kaudu, seejuures panustame ka Euroopa Komisjoni ja Maailmapanga kaudu. Eesti on Euroopa Liidu liige ning lähtume arengukoostöös uuendamisel oleva Euroopa arengukonsensuse põhimõtetest. Konkreetseid riike eeskujuks tuua pole vast paslik, sest kestlik areng on kõikide, mitte ainult riikide, vaid ka suurkorporatsioonide, ettevõtjate, vabaühenduste ning teadlaste vastutus ja kohustus. Äärmiselt oluline on kõigi koostöö ja koostoime, ainult siis on võimalik eesmäärke täita.

Peale digitaalsete lahenduste ja nn Cotonou-järgsele protsessile on aasta teises pooles päevakorral ka julgeoleku ja arenguteemade kattuvus. Mil moel on Eesti viimastel aastatel panustanud kõige haprama julgeoleku ning arenguteemadega riikide stabiliseerumisse?

Konfliktijärgne stabiliseerumise- ja ülesehitusaeg on tavaliselt väga pikk ja keeruline ning selle edukus sõltub eelkõige poliitilise lahenduse elujõulisusest. Eesti väikeriigina näeb konfliktijärgsete riikide stabiliseerimisel oma panuse peamist võimendust rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu. Eesti toetab ja osaleb ELi, ÜRO ja OSCE tsiviil- ja rahuvalvemissioonidel, osaleb valimiste vaatlustel ning toetab rahvusvahelisi fonde, millest näidetena saab välja tuua Euroopa Liidu Aafrika fondi, Euroopa Liidu Süüria fondi ehk Madadi fondi, rahvusvahelise arenguassotsiatsiooni, ÜRO rahuloome fondi, Euroopa arengufondi ja Aafrika rahu-rahastu, Afganistani ülesehitusfondi. Lisaks toetame veel ÜRO erisaadikuid ja eksperte relvakonfliktides seksuaalvägivallavastases tegevuses ning laste relvakonfliktidesse haaramise vastast tegevust. Kindlasti on väga oluline osa nii kahe- kui ka mitme-poolset humanitaarabi tegevuse toetamisel, milles on viimastel aastatel peamiselt fookuses Ida-Ukraina sõja sisepõgenikud ja Süüria sõja eest pagunud inimeste kannatuste leevendamine naaberriikides. Laiemalt saame olla ka lihtsalt eeskujuks või lootusesädemeks, sest oleme oma iseolemise ja arengu suutnud rahumeelselt kindlustada suhteliselt lühikese ajaga. Loodetavalt meie edulugu inspireerib ka teisi.

MIS TOIMUB EUROOPA LIIDU ARENGUPOLIITIKAS 2017. AASTAL?

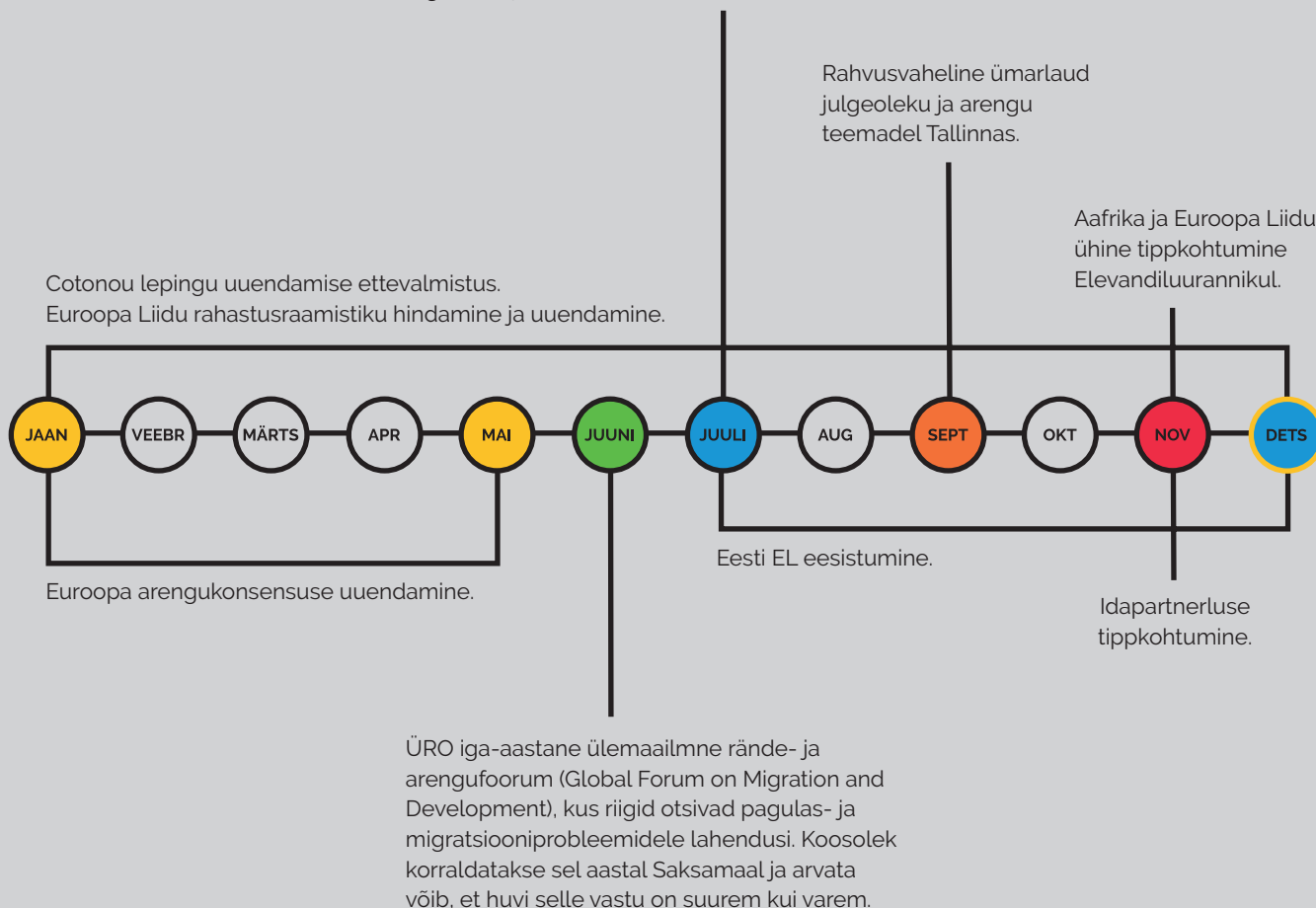
Rilli Lappalainen, Soome arengukoostööga tegelevate kodanikuühenduste platvorm KEHYS
Arvo Anton, arengupoliitika nõunik, Eesti alaline esindus Euroopa Liidu juures

Käesolev aasta on Euroopa Liidu arengupoliitikale oluline, kuna tänavu toimuvad arutelud ja tehtavad otsused mõjutavad seda valdkonda järgmise 10–15 aasta jooksul. Aasta esimeses pooles on Maltal ja aasta teises pooles Eestil võimalus juhtida arutelusid ELi nõukogus ning erapooletult ja konstruktiivselt edasi viia.

2017. AASTAL TOIMUB:

ÜRO kestliku arengu kõrgetasemeline asjatundjate kogu kohtub taas New Yorgis, et kuulata ära 40 riigi vabatahtlikud aruanded kestlike arengueesmärkide rakendamise kohta ning arutada kuut eesmärki (eesmärgid 1, 2, 3, 5, 9, 14). Euroopa Liidult oodatakse võimaluse korral oma aruannet eesmärkide rakendamise kohta. Eriti kodanikuühendused on nõudnud, et Euroopa Liit teeks rakendusplaani, mis hõlmab kestliku arengu sise- ja välismöödet.

TEEMAD:

Ränne

Sunnitud rände algpõhjustega tegelemine on viimastel aastatel ELi arengupoliitikas olnud väga aktuaalne teema ja on seda ka 2017. aastal. Osaliselt seostuvad selle teemaga ka ettevalmistused ELi välisinvesteeringute plaani (EIP) käivitamiseks. EIP ettevalmistustega soovib Malta lõpule jõuda oma eesistumisaja lõpuks. Teema keerukusest johtuvalt tuleb siiski Eestil valmis olla võimaluseks, et see küsimus nõuab eesistuja tähelepanu ka aasta teisel poolel. Rändeteemal nõuavad kodanikuühendused muu hulgas inimõiguste austamist igas situatsioonis ning legaalseid viise inimeste liikumiseks ühest riigist teise, et vältida kuritegeliku maailma teenimist kriisidelt.

Kestlik areng

ÜROs aastal 2015 vastu võetud 17 kestliku arengu eesmärki (Sustainable Development Goals) on tugipunktiks järgmiseks 15 aastaks võitluses vaesuse, ebavõrdsuse ja kliimamuutuste vastu. Vabakonna liikmed tahaksid näha uutes arengupoliitika dokumentides selgemat plaani, kuidas Euroopa eesmärke saavutab, näiteks eelistades õiglast kaubandust; tagades kiirema ülemineku taastuvalle energiale ning loobumise fossiilkütustest; eelistades kitsastele lühiajalistele julgeolekuhuvidele inimväärikust; tagades, et me ei jäta kedagi hooletusse, tegeledes nii oma riigis kui ka väljaspool süveneva ebavõrdsusega.

Aafrika ja Euroopa Liidu suhted

Euroopa Liidu ja Aafrika suhted on suure tähelepanu all terve aasta. Teemad katavad rändekriisi, konflikte, kaubandust ning loodusvarade haldamist. Aafrika ja Euroopa Liidu kodanikuühendused on tõstnud esile mh mure demokraatia ja valimistulemuste ning ebavõrdsuse lisandumise pärast riikide sees. Noored ning nende võimalused haridus- ja töөлus on üks olulisematest teemadest ELi-Aafrika tippkohtumisel.

Julgeolek ja areng

Eesti soovib tagada suuremat julgeoleku ja arengukoostöö tegevuste sidusust ELi väliskoostöös, sh riikide ja ühiskondade vastupanuvõime (*resilience*) tugevdamist kriisidele. Teemaga seostub ka arengu- ja humanitaarabi parema koostoime ja sidususe tagamine, eriti pikaajaliste kriiside kontekstis. Kodanikuühendused on eriti mures selle pärast, et arengukoostöö rahastust tahetakse kasutada turvalisuspoliitika jaoks. Seetõttu korraldab MTÜ Mondo 6. septembril Tallinnas arengu ja julgeoleku teemalise konverentsi.

Rahastus

Eesti eesistumise ajal on kavas ka Euroopa Liidu rahastusraamistiku väliste instrumentide vahetamine. Poliitiline surve muuta rahastusinstrumentide kasutusviise on olemas. Üldiselt tahetakse näha, et rahastusraamistik paneks varasemast rohkem rõhku kestlikule arengule, sh ringmajandusele ja ökouhendustele.

Lisaks

- 2017. aastal valmib ELi soolisuse tegevuskava (Gender Action Plan 2016–2020) rakendamise esimene vahearuanne, mida Eesti eestvedamisel arutab ELi nõukogu.
- Uuendatakse ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava.
- Teemaks on ka erasektori ja kaubanduse roll arengu toetamisel, arengukoostöö tõhusus, linnade roll arengu toetamisel ja koostöö ELi-väliste arengukoostöö doonoritega.
- Eraldi tähelepanu vajavad pikemaajalised kriisid, kus on oluline jätkata humanitaarabi ja arengukoostöö tegevuste tihedamat koostööd juba kriisi alguses, arvestades humanitaarabi põhimõtteid ja rahvusvahelist humanitaarõigust.

MIS COTONOU?

Sigrid Solnik

Arengukoostöö Ümarlaua tegevjuht

Cotonou on Lääne-Aafrika riigi Benini pealinn. Ent Euroopa arengukoostöös tähendab Cotonou hoopis midagi muud: Cotonou leping on seaduslikult siduv lepe, mis paneb paika suhted Euroopa Liidu ja 79 endise koloniaalriigi vahel Aafrikas, Kariibi mere ning Vaikse ookeani piirkonnas.

Lepingu peamine eesmärk on vaesuse vähendamine ning majandusliku, kultuurilise ja sotsiaalse arengu edendamine AKV riikides. Nende eesmärkide saavutamise üks olulisemaid vahendeid on majandus- ja kaubandussidemete tihendamine. Kas pole sellest midagi kuulnud? Pole hullu, paljud ei ole – see leping sõlmiti 2000. aastal, ent on siiani olnud rohkem n-ö Brüsseli värk, mis tavalistesse inimestesse ei puutu. Miks ma sellest siis üldse kirjutan?

Leping saab 2020. aastal otsa, ent juba käivad läbirääkimised uue raamistiku üle. Praegu on võimalus leppida kokku uues, mõjusamas ja igati mõistlikumas lähenevise arengukoostöö sihtriikidele. Cotonou leping on tihedalt seotud Euroopa arengufondiga (European Development Fund, EDF), kuhu ka Eesti mitmepoolse arengukoostöö raames raha suunab. Seega räägime Cotonou puhul ka sellest, kuidas ja mida muu hulgas ka Eesti arenguabiga tehakse. Cotonou paneb paika ka mõned olulised väärtustel põhinevad lähtekohad, näiteks inimõiguste olulisuse. Üha süvenevas globaalse *realpolitik*i olukorras ei tasu

alahinnata leppeid, kus kohustused inimõigusi järgida must valgel kirjas on. Maailm ei ole enam selline nagu aastal 2000, AKV riikidel on teistsugused mured ja rõõmud ning Euroopa Liidus on uued liikmed, kel pole ei koloniaalstausta ega ka erilisi sidemeid AKV riikidega. Küsimusi on palju. Miks peaks endised koloniaalriigid saama eritähelpanu või -kohtlemise osaliseks, eriti arvestades, et uuteliikmesriikidel pole AKV seltskonnaga mingeid ajaloolisi sidemeid? Kas minna edasi samasuguse lepinguga või lasta raamistik vabamaks? Kas tegemist peaks olema juriidiliselt siduva dokumendiga? Milline hakkab olema kodanikuühiskonna roll? Mida AKV riigid ise tahavad? Mis saab ELi ja AKV riikide vahelistest kaubanduslepetest? Praegu ei ole veel selge, milline see n-ö Cotonou-järgne lepe tuleb.

VÕTMEKÜSIMUSED

1. Millise vormi uus Cotonou lepe võtma peaks? Praegu on tegemist õiguslikult siduva, partneritele kohustusliku kokkuleppega. Paljud leiavad, et see peaks nii jäämagi, sest muidu oleks tegemist vaid kauni deklaratsiooniga inimõiguste ja kestliku arengu teemal, ent kuidagi poleks tagatud reaalne töö nende eesmärkide nimel. Ent õiguslikkuse kõrval on veel teisigi küsimusi, milles Euroopa Liidu riigid jagunevad üsna mitmesse leeri. Esiteks on meil uued liikmesriigid Ida- ja Kesk-Euroopast, kellele pole AKV riigid ei arengukoostöös ega kaubanduses väga suur prioriteet (osa kommentaatoreid ütleb karmimalt: „Neid

riike väga ei huvita.“). Teiseks on meil vanad Euroopa liikmesriigid, kel polnud kolooniaid (*à la* Skandinaavia riigid) või kel olid kolooniaid, ent kes tahavad teisiti edasi minna (*à la* Holland) ja kelle arust peaks järgmine Cotonou-laadne raamistik olema laiem ja vabam ning lähtuma rohkem kestliku arengu eesmärkidest. Kolmandaks on meil vanad ELi liikmesriigid, kellel olid minevikus kolooniad ja kel on siamaani vastavate AKV riikidega kahepoolsed huvid ja kes tahavad rangemalt kindlaks määratud, kindlasti õiguslikult siduvat lepingut.

2. Efektiivsus ja sidusus. Kurdetakse, et AKV riigid näevad Cotonou raames toimuvat partnerlust mugava viisina endale raha hankida ning arengukoostöövälised suhted pole väga vilja kandnud. Kõikide poolte huvid, eesmärgid ja läbirääkimispositsioonid on lihtsalt nii erinevad. Cotonou raames tehtava ELi ja AKV riikide vahelise koostöö tulemuslikkust tõmbavad muu hulgas alla osaliste erinev suhtumine LGBT õiguste vajalikkusesse, rahvusvahelise kriminaalkohtu roll, kodanikuühiskonna rolli kindlaksmääramine ning muidugi migratsioon, täpsemalt emigrantide tagasivõtmise kohustus.

3. Geograafiline haare. Praegu on lepinguga seotud 79 väga erineva taustaga riiki, keda ühendab koloniaalminevik. See on seltskond, kuhu kuuluvad peaaegu pooled maailma riigid ja enamik maailma kõige vähem arenenud riikidest. Küsimus on, kas EL peaks eraldi toetama just neid riike või oleks olulisem lähtuda üldisest arenguperspektiivist ja lõpetada endistele ko-

PÕHIFAKTID COTONOU KOHTA

- Partnerlusleping Euroopa Liidu ja 79 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna arenguriigi vahel.
- Lepingu tähtaeg 2000–2020.
- Cotonou leping on õiguslikult siduv, sellel on olemas ametlikud institutsioonid, nagu näiteks AKV-ELi parlamentaarne ühisassamblee (ACP-EU Joint Parliamentary Assembly) ja AKV-ELi ministrite nõukogu (ACP-EU Council of Ministers).

- Cotonou lepe põhineb kolmel võrdsel sambal: poliitiline mõõde, majandus- ja kaubanduskoostöö (aastatel 2000–2007) ja arengukoostöö.
- Cotonou lepe soovib panustada rahu ja turvalisuse tagamisse ning stabiilse poliitilise olukorra loomisse AKV riikides.
- 2005. ja 2010. aastal lepingusse tehtud muudatused hõlmasid muu hulgas selliseid probleeme nagu kliimamuutused, toiduturvalisus, regionaalne in-

- tegratsioon, turvalisus ja abi efektiivsus.
- Majanduspartnerluslepingute üle peeti eraldi läbirääkimisi, idee oli jõuda ulatuslike kokkulepeteni, mis oleksid kujundatud iga regiooni vajaduste järgi.
- Euroopa arengufondi eelarve aastateks 2008–2013 oli 22,7 miljardit eurot, aastatel 2014–2020 aga 30,5 miljardit eurot. Euroopa arengufond ei ole osa Euroopa Liidu eelarvest ja seega ei kuulu ka Euroopa Parlamendi kinnitamise ega järelvalve alla.

looniatele erandite pakkumine. Poleemikat tekitab ka regioonide küsimus. Ilmselgelt on Kariibi mere riikidel teistsugused mured kui Sahara-tagustel Aafrika riikidel. Pisikesed Vaikse ookeani saareriigid aga tegutsevad hoopis kolmandat sorti reaalsuses. Kas regionaalset lähenemist tuleks süvendada või oleks ikkagi oluline võtta neid riike ühtsena, sest rühmas jääb nende hääl globaalsel areenil rohkem kõlama?

4. Milline on kodanikuühiskonna roll? Siinkohal pean silmas nii Euroopa kui ka AKV riikide kodanikuühendusi, kes kõik ootavad pikisilmi võimalust rohkem kaasa rääkida ja kodanike häält kuuldamaks teha. Kes muidugi ka ootavad, et neid kuulda võetaks ja nendega arvestataks. Siin on küsimus ka konkreetse mehhanismi väljatöötamises: kuidas nii meil kui ka mujal tagada, et eri vabakonna liikmed oleksid informeeritud ja saaksid kaasa rääkida, kuidas tagada, et neid kuulda võetaks, ja kuidas tagada, et kodanikel oleks võimalus riigi tegemisi kontrollida ja riiki ka vastutama panna?

ETTEVÖTETE SOTSIAALNE VASTUTUS

Kestliku arengu eesmärgid on globaalne raamistik, mis puudutab nii riike, tavainimesi kui ka ettevõtteid. Üks eesmärke on ühiselt vastutustundliku ja kestliku tarbimise-tootmise saavutamine. Vaesemates riikides on tihtipeale inim- ja tööõiguste või keskkonnakaitse normid tagasihoidlikud ning kontroll puudulik. Seal töötavate ettevõtete konkurentsieeliseks ei tohiks olla tootmiskulude kokkuhoidmine kohalike töötajate ja keskkonna pealt.

Praegu valmistatakse nii ÜROs kui ka Euroopa Liidus ette rahvusvahelisi norme ettevõtluse vastutustundlikuks reguleerimiseks. Praeguses olukorras saavad normid aga ettevõtetele siduvaks alles siis, kui leiavad koha ka riiklikus seadustikus.

Algatusi siduvamate reeglite kohta

- ÜRO ettevõtlust ja inimõigusi puudutav raamistik „Kaitsta, austada ja heastada” (nn Ruggie põhimõtted)
- Ecuadori ja LAVi aastal 2014 ÜROs tehtud algatus rahvusvaheliselt siduva lepingu kohta inimõiguste tagamiseks ettevõtluses
- Šveitsi Due Diligence'i -seadustik
- ELi novembris 2016 tehtud otsus konfliktmineraalide kaubandust puudutava hoolsusnõude kohta

MILLISED TEEMAD PEAKSID OLEMA UUE LEPPE KESKMES?

Inimareng selle sõna laias mõttes. Siia alla kuuluvad ka inimõigused, diskrimineerimise vastu võitlemine, sooline võrdõiguslikkus, juurdepääs terviseteenustele ja haridusele, väärikus, sotsiaalne õiglus ning tööhõive ja töötajate õiguste tagamine.

Kliimamuutuste vastu võitlemine peab olema kesksel kohal. Uus lepe peab tegelema looduskeskkonna reostamise probleemiga, samuti ülesannetega, mille püstitavad loodusvarade raiskav ja ebaõiglane kasutamine ja kaevandamine. Meie ja AKV riikide toidusüsteemid ning põllumajandus peavad võtma suuna jätkusuutlikkusele.

Maksuõiglus ja illegaalsete finantsvoogude vastu võitlemine on globaalse kestliku arengu peaküsimus, sest kui riigid on koduste ressursside kogumisel efektiivsemad, suudavad nad ka ise paremini ebavõrdsuse vastu võidelda.

Kaubanduslepped on keeruline küsimus, ent igati Cotonou leppega seotud. EL hindas Cotonou lepingu mõju ja selgus, et majanduspartnerluslepingud (Economic Partnership Agreement) ei aita kuidagi kaasa regioonide omavahelisele integratsioonile ega kestlikule arengule. Seega peaksid tulevase ELi-AKV suhete raamistiku aluseks olema kestliku arengu põhimõtted, mitte majanduspartnerluslepingute sõlmimine ega laiendamine. Muidu ei võida olukorrast mitte kohalikud väikepõllumehed ega väiketootjad ja -ettevõtjad, vaid suured rahvusvahelised korporatsioonid. Ka ei tasu unustada, et majanduskasv *per se* ei vii ühiskonna heaolu kasvuni, kuigi paljudele meeldib seda uskuda ja väita vastupidist.

Kauge ja udune Cotonou tuleb koos Eesti eesistumisega ka meie poliitikakujundajate ja töörühmade juhtide lauale. Teistelgi tasub end kurssi viia, millega on tegemist – Cotonoust kuuleme me veel.

Kuna mitmed Eesti ettevõtjad töötavad IT-sektoris, on hea teada, et Euroopa Parlament on öelnud, et tehnoloogia mõju inimõiguste parandamisele tuleks integreerida kõikidesse ELi poliitikavaldkondadesse ja kõikidesse programmidesse, et edendada inimõiguste kaitset ja demokraatiat, õigusriiklust ja head valitsemistava ning konfliktide rahu-meelset lahendamist. ELi õigusega tuleks sätestada ettevõtja sotsiaalse vastutuse põhimõtted nii, et internetiteenuse osutajad, tarkvaraarendajad, riistvaratootjad, suhtlusvõrguteenused/meedia, mobiils-

deoperaatorid ja teised arvestaksid lõppkasutaja inimõigustega kogu maailmas. Et olukorda parandada, peaksid kõik riigid, sh Eesti valitsus, nõudma oma ettevõtetelt inimõigusi puudutavat hoolsuskohustust ja ning neid puudutavat aruandlust. Vastutustundlikumat ettevõtlust on võimalik edendada ka präänikuga, nt tehes sotsiaalsed ja keskkonnakriteeriumid siduvaks kriteeriumiks omavalitsuste ja riigi avalikes hangetes. Vastutustundlikust ettevõtlusest peab saama konkurentsieelis vastupidise asemel.

Muldmetallid ja konflikt: mitmeid, näiteks elektroonika jaoks vajalikke muldmetalle kaevandatakse tihtipeale konfliktipiirkondades, kus puuduvad tööregulatsioonid. Pildil olevas kaevanduses töötavad ka vaid 11-aastased poisid. Foto: Sasha Lezhnev

COTONOU LEPING JA EESTI ETTEVÕTJAD

Jana Silaškova

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arengukoostöö projektijuht

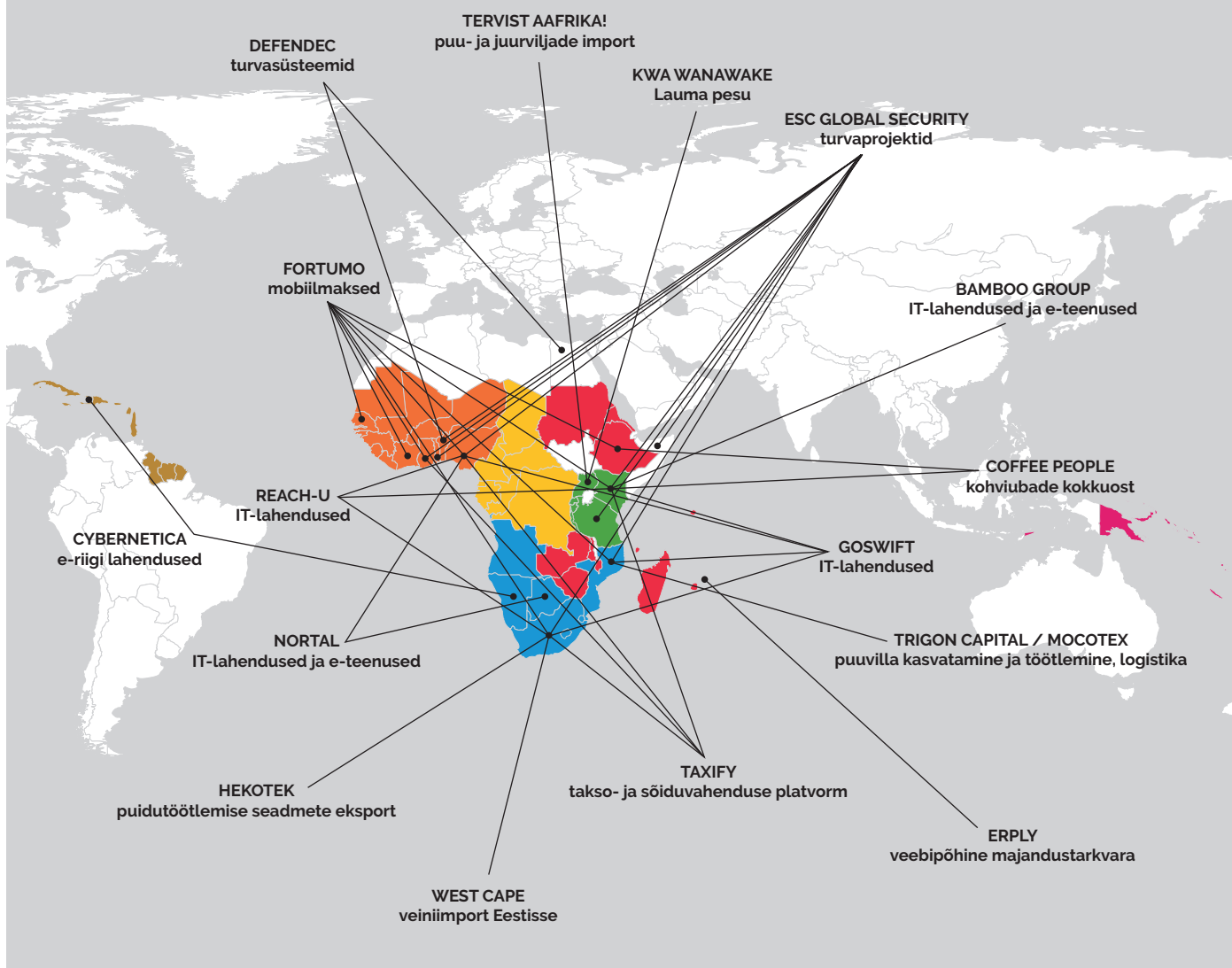
On keeruline öelda, palju Eesti ettevõt- teid AKV riikides tegutseb – meie and- mebaasi väljavõtte järgi on neid riike endale koostöömaadeks märkinud 77 ettevõtet. See aga ei tähenda otseselt veel neis riikides tegutsemist – mõni ehk impordib sealt mõnda toodet, mõnel on lihtsalt huvi. Tõsiasi on, et kui üldse, siis võib konkreetseid näiteid tegutsemise kohta pigem tuua Aafrikast kui Kariibi

mere või Vaikse ookeani riikidest. Samal ajal on 2014. ja 2016. aastal korraldatud Aafrika foorumid näidanud, et huvi nende teemade ja eriti teiste ettevõtjate kogemuste vastu on suur. Lootus on seda huvi Aafrika foorumite korraldamise, Aafrika- kasse visiitide korraldamise ja sealsete delegatsioonide vastuvõtmisega veelgi suurendada ning üha enam reaalsete tegevusteni jõuda. Ühe väga hea näite- na võib esitada eelmise aasta novembris Keenia visiidil käinud kolme ettevõtet, kes said kohapeal palju kontakte ja kellel käib nüüd väga intensiivne jätkutöö.

Aastati on tegutsemise tase AKV riiki- des jäänud enam-vähem samaks. Eesti ettevõtjad saavad oma eksporttooted

valdavalt ikkagi lähiriikidesse ning kol- mandatesse ja eriti kaugetesse riikides- se viiakse vähe. Seda eelkõige vähese võimekuse tõttu: kolmandates riikides tegutsemine eeldab pidevat aja-, raha- ja inimressursi panustamist. Distsantsilt, kas e-posti või telefoni- või Skype'i kõnede teel, ilma kohaliku partnerita või enda esindajata kohapeal on äärmiselt keeru- line, peaaegu võimatu, asju ajada. Samal ajal on AKV riikide potentsiaal tohutu. Aafrika suuremate riikide elanikkond on noor, ettevõtlik ja järjest maksujõulisem. Loodame, et järjest rohkem Eesti ette- võtjaid saab sellest aru ja soovib seda potentsiaali ära kasutada.

EESTI ETTEVÕTTEID AAFRIKA, KARIIBI MERE NING VAIKSE OOKEANI PIIRKONNA RIIKIDES

MIKS PEAKS AAFRIKA EESTIT HUVITAMA?

Karin Kaup-Lapõnin

Euroopa Liidu inimõigusnõunik Aafrika Liidu juures

Aafrika olulisus maailmas on kasvamas nii poliitiliselt kui ka majanduslikult, selle eest hoolitsevad Aafrika rikkalikud varad, siin varitsevad julgeolekuohud muule maailmale ning kontinendi majanduslikud võimalused.

Eestile võiks Aafrika huvi pakkuda eelkõige majanduse aspektist. Aafrika Liit võttis 2015. aastal vastu pikaajalise arenguvisioni „Agenda 2063, Aafrika, mida me tahame”, mis seab selged sihid, kuhu Aafrika jõudma peaks. 50 aasta pärast peaks Aafrika olema majanduslikult õitsev, tugev ja ühendatud globaalne toimija, demokraatlik ja inimõigusi austav kontinent. Aafrika riigipead tahavad, et aastaks 2063 oleks Aafrikas vabakaubandustsoon, kontinentaalne kiirraudtee, kiirteed, laeva- ja lennuliinid ning digitaalne majandus, mida toetavad gaasi- ja naftajuhtmed, lairibakaablid ja veemajandus. Aafrika Liidu tippkohtumisel võeti 2016. a juulis vastu kaua oodatud otsus hakata Aafrika Liitu rahastama 0,2-protsendilisest impordimaksust ning väljastati esimesed Aafrika Liidu passid, mis peaks tulevikus andma Aafrika kodanikele kogu kontinendil piiriviisa või isegi viisavabaduse.

Aafrikal on potentsiaal olla maailmamajanduse kiiremini arenevaid piirkondi.

Praegu on aga pilt osal kontinendist veidi teistsugune. Umbes 14 Aafrika riigis 55st käib suurem või väiksem relvastatud konflikt. Lõuna-Sudaanis hingitseb etniline vägivallaline, mis on alates 2013. a lõpust olnud Aafrika veriseim kodusõda. Somaalias taltsutab al Shabaabi terroristirühmitus Aafrika Liidu kontingent, mille palgad tasutakse Euroopa Liidu arengurahast. Lääne-Saharas, Kesk-Aafrika Vabariigis, Malis, Kongo DVs, Sudaanis, Lõuna-Sudaanis, Côte d'Ivoire'is on sees ÜRO rahuvalve jõud. Boko Harami terroristirühmitus Põhja-Nigeerias, Nigeris, Tsaadis ja Kamerunis võitleb nn Islamiriigi kehtestamise nimel, neid püüavad ohjeldada samade riikide ühisväed, millele on öla alla pannud ka Aafrika Liit ja Euroopa Liit. Burundis vohab alates

Teravalt on päevakorras linnastumine ja tööturule jõudvatele noortele aafriklastele töökohtade loomine. Fotol noor kogukonnaaktivist Kibera slummis Keenias. Foto: Mairi Tamm / MTÜ Mondo

2015. a suvest poliitiline kriis, kodusõja järgses Liibüas on kanda kinnitanud Daesh. Lisaks terrorirünnakud, poliitilised protestid, valimistega seotud rahutused. 2016. aastal saabus Euroopasse Vahemere poolt 388 000 pagulast, mis on 60% vähem kui aasta varem, kuid aafriklaste osakaal kasvab: Nigeeria (10%), Eritrea (6%), Guinea (4%), Côte d'Ivoire (4%), Gambia (4%).

Samas on Aafrikal potentsiaal olla maailmamajanduse kiiremini arenevaid piirkondi. Viimase kümnendi jooksul on keskmine majanduskasv IMFi andmetel 5–7%, mis aga 2016. a langes viimase 15 aasta madalaimale tasemele, 1,7 protsendile. Aeglustumise peamine põhjus on toorainehindade järsk langus, mis on mõjutanud paljusid riike Aafrikas, eriti aga naftaeksportijaid. Aafrika riikide kasvutempo erinevused sõltuvad sellest, kas tege mist on maavarade poolest rikka riigiga või mitte. Langenud on nii nafta, gaasi, metallide kui ka mineraalide hinnad ning Aafrika kui tooraine netoeksportija majandus on seeläbi tugevalt kannatanud. Mitmed arenguetalonid, nagu Ghana, Nigeeria ja Angola, on pidanud uuesti IMFi käest laenu küsima. Nigeeria majanduskasv oli kerges languses, LAVis nullilähedane. Samas on teine rühm riike, kus majanduskasv on tõusuteel ilma naftata ja kasvu lükkavad tarbimise tõus ja investeeringud infrastruktuuri (Côte d'Ivoire, Senegal, Keenia, Etiopia, Tansaania). Hoolimata riskidest hoiab IMF majanduskasvu keskpika perspektiiv

vi suures plaanis positiivse, sest sellised majanduskasvu tegurid nagu paranenud ärikliima, rahvastiku kasv ja mobiiltehnoloogia kasutuselevõtt on üldiselt olemas, tooraine eksportijad on oma majandust mitmekesistamas, tegeletakse linnastumisega. Tööturule tulevad miljonid noored aafriklased ja töökohtade loomine on teravalt päevakorras.

Majanduslikult on Aafrikas konkurents suhteliselt väike ja majanduskasv piisavalt suur. Praegu on Aafrika osakaal maailmamajanduses üliväike, vaid umbes 2%. Aafrika-sisene majandus on ikka veel koloniaalajastu jäänuk: kaubad on paljuski suunatud rannikusadamatesse ekspordiks, teed, raudteed, sadamad ja lennundus on tihti viletsad, elektrist on kogu aeg puudu ning omavahel

Aafrika Liit on otsustanud luua üleaafrikalise vabakaubandustsooni, mille ettevalmistus käib.

Aafrika riigid eriti ei kauple. Aafrika-sisese kaubanduse osakaal on vaid 16%, igasugu tõkendid, maksud ja nõuded tõstavad tehingute hindu ja piiravad kaupade, teenuste, inimeste ja raha liikumist üle piiride. Maailmapanga hinnangul on Aafrika-sisese kaubanduse maksumus poole kõrgem näiteks kaubandusest Ida-Aasias ja kalleim kõigist arenevatest piirkondadest. Positiivne

on see, et Aafrika Liit on otsustanud luua üleaafrikalise vabakaubandustsooni, mille ettevalmistus käib. Lisaks otsustasid 26 riiki sõlmida kohe ühise vabakaubandustsooni lepingu, mis ulatub Kairost Kaplinnani. See kokkulepe tuleb aga alles parlamentides ratifitseerida ning on oht, et rahvaesindajad ei soovi seda teha, sest kodused väiketööstused peavad hakkama võistlema naaberriikide kaupadega ja vabakaubanduse isu võib üle minna.

KOHALOLEK

Aafrika Liidu pealinnas Addis Abebas on esindatud kõik 55 Aafrika Liidu liikmesriiki, lisaks 21 Euroopa Liidu riiki, mis on suurim ELi saatkondade kontsentratsioon Aafrikas. Eestil ei ole seni Aafrika vastu eriti süstemaatilist huvi olnud, meil ei ole Sahara-taguses Aafrikas ühtki saatkonda, ainuke asub Egiptuses Kairos, selle suursaadik on akrediteeritud ka Etioopiassa ja Aafrika Liidu juurde. ELi riikidest ei ole Saharast lõunas saatkonda veel vaid Lätil, Maltal ega Sloveenial.

POLIITILISED HUVID

Ühe riigi välispoliitilised huvid võivad olla väga erinevates valdkondades, nagu rahu ja julgeolek oma kõigi tahkudega, demokraatia ja inimõiguste edendamine, arengu- ja humanitaarabi, valimised, kultuuripoliitika, majanduspoliitika, keskkonnapoliitika jne. Paljudel Euroopa riikidel on huvi Aafrika vastu ka ajaloolistel ja kolonialistlikel põhjustel.

Eesti huvid maailmas on suures osas ajendatud julgeolekupoliitikast, ning kuna Aafrika meie julgeolekut varem otseselt ei ole

ähvardanud ega taganud, siis ei ole Aafrika meie välispoliitilisel kaardil eriti esindatud olnud. Eesti kaitseväelased on kohal ühes riigis – ÜRO ja ELi treening- ja rahuvalvemissioonidel Malis; oleme osalenud ELi sõjalistes operatsioonides Kesk-Aafrika Vabariigis ja Somaalia piraaditõrjes. Seoses kasvanud ebaseadusliku sisserändega ja terrorismi aktiividega on tekkinud Eestil huvi migratsiooni- ning poliitika hoobade vastu. Eesti on selgelt väljendanud seisukohta, et ebaseadusliku sisserände takistamiseks tuleb tagada inimestele elamisväärne keskkond nende endi koduriigis. Väikeriigina on enamik Eesti Aafrika-tegevusi suunatud ÜRO ja Euroopa Liidu kaudu. Aafrika pakub suuremat huvi Eestile ka selles kontekstis, et me kandideerime julgeolekunõukokku aastateks 2020–21, sinna saamiseks on vaja Aafrika riikide toetushääli 2019. aastal toimuvatel valimistel. Lisaks teeb Eesti solidaarsusest ja meie noorte maailmahariduse edendamiseks otse väikseid arengukoostööprojekte.

MAJANDUSLIKUD HUVID

Aafrikas juba toimetab eestlasi. Ilma suurema äridiplomaatia ja EASi abita oli Eesti kaupade ja teenuste eksport Aafrikasse 2015. aastal ligikaudu 155 mln eurot (kasv võrreldes 2014. aastaga oli 52%), mis moodustab Eesti kaupade ja teenuste ekspordi kogumahust kõigest 1,3%. 90% ekspordist on kaubad ja 10% teenused. Eesti suurim ekspordi sihtriik Aafrikas oli Togo, järgnesid Alžeeria ja Egiptus. Eesti suurimad impordi lähteriigid Aafrikas olid Egiptus, LAV ja Nigeeria. Impordi kogumaht oli ligikaudu 38,5 mln eurot, mis on enam-vähem sama kui aasta varem.

Riigi roll välismajanduses on äridiplomaatia ehk kontaktide vahendamine ja uste

avamine. Seni on Eesti ekspordi Aafrikasse tulnud ilma süstemaatilise riigi abita. Kui riik Aafrika-suunalisse äridiplomaatiasse teadlikult investeeriks, võiks eksport suurem olla. Müügitöö on ettevõtetele pikaajaline raske töö; iseenesestmõistetavalt ei tee Eesti saadik või majandusametnik ettevõtte eest müüki ära, kuid ta saab aidata ministri-uumides läbi rääkida, uksi avada, koostöökokkuleppeid sõlmida, hangetest teada anda ja lihtsalt Eesti nime pildil hoida. Aafrikas ei pruugi olla äridemokraatiat ega riigihankeid meie harjunud mõttes ning uste avamine võibki olla ainus viis äri ajamiseks.

Aafrikas võivad olla head võimalused Eesti e-riigi lahenduste ekspordiks.

Üks näide on, et Aafrikas võivad olla head võimalused Eesti e-riigi lahenduste ekspordiks. Eesti tootjatel on palju suurepäraseid ning samas ka praktilisi ja lihtsaid lahendusi, nagu on e-maksuamet, X-tee, e-registrid, e-tervis jne. Need lahendused on piisavalt lihtsad ja paindlikud ning sobivad hästi Aafrika konteksti ning on samas oluliselt odavamad ehk konkurentsivõimelisemad kui konkurentide omad. Juba praegu on reaalseid tulemusi saavutatud Nigeerias, Namiibias ja Botswanas. Eesti e-riigi asju arendatakse Mauritiusel, Libeerias ja Tuneesias. Samas käivad reaalsed konsultatsioonid Aafrika Liiduga aitamaks tal kavandada e-valitsemise elluviimist kontinendil.

KONSULAARHUVID

Konsulaarteenistus on ainuke otsene välispoliitiline teenus oma riigi kodanikele ja annab välispoliitikale inimliku näo. Paljud meist on sellega otseselt kokku puutunud: taotlenud viisasid, võtnud vastu viisaga külalisi, kaotanud ja saanud välismaal dokumente, legaliseerinud ja apostillinud, ja hoiaks jumal, et jamasse sattumise korral oleks, kes appi tuleb. Aafrikas on Eestil üks konsulaat – Egiptuses Kairos – ning seitse aukonsulit – Angolas, Ghanas, Keenias, LAVis, Marokos, Malis ja Tuneesias –, kuid aukonsulite mandaat on konsuli omast kitsam.

Eesti eelmine peaminister kiitis, et Eesti passiga saab viisavabalt reisida 162 riiki. See tundub väga hea, aga seda rõõmu Aafrikas jagada ei saa, et Eesti pass reisida aitaks. 55st Aafrika riigist saab eestlane täna

Eesti teeb solidaarsusest ka väikeseid arengukoostööprojekte. Fotol naised Põhja-Ghanast, kes Eesti abiga on loonud oma *shea*-või ühistu. Foto: Mai Aasjõe / MTÜ Mondo

viisavabalt kuude turismiriiki: Botswanasse, Marokosse, Mauritiusele, Seišellidele, Svaasimaale ja Tuneesiasse. Kui paljudesse riikidesse peale Egiptuse saab Eesti passiga viisa piirilt või veebist, seda peaks ükshaaval uurima. Minu koduriigi Etioopia lennujaamas jagunevad sissetulevad ELi kodanikud piiril kaheks: need, kes saavad piirilt viisa, ja need, kes ei saa. Eesti kodanikud ei saa. Euroopa Liidu diplomaadina kogen pidevalt, et Eesti pass on nõrgem Lääne-Euroopa passidest, mille omanikud saavad tihti viisad piirilt või sisenevad viisavabalt. Eestlasena pean mina paar nädalat enne lähetust esitama dokumendid viisa tegemiseks. Eesti ise on Euroopa Liidu eestvedamisel andnud viisavabaduse vaid

kahele Aafrika väiksele eesrindlikule turismiriigile Mauritiusele ja Seišellidele.

ELI-ALI TIPPKOHTUMINE 2017. A NOVEMBRIS ABIDJANIS

Aafrika Liit on nimetanud 2017. a Aafrika noorte aastaks. Noored ja uute töökohtade tekitamine Aafrikas on ka Aafrika Liidu ja Euroopa Liidu tippkohtumise põhiteema. Eestil on ELi eesistujana võimalus osaleda tippkohtumise tulemuste kujunemises. Eesti peaks kindlasti olema huvitatud noortevahetustest, Erasmuse programmi loomisest Aafrikaga, vabatahtlike korpuse loomisest, et rohkem praegusi Eesti noo-

ri saaks pärast keskkooli lõpetamist teha ühe vabatahtliku aasta arenguriigis. Arenguriigis elamine aitab kaasa nii tulevasele rahvusvahelisele karjäärile, maailmast arusaamisele kui ka empaatiavõime kasvatamisele. Minu põlvkonnal, kes kasvab üles Nõukogude Liidus, ei olnud võimalust Eesti programmidega vabatahtlikuks minna ja arenguriigi rida elulookirjeldusse saada, mis asetab minuealised rahvusvahelisel tööturul ebasoodsasse olukorda võrreldes Lääne-Euroopa kolleegidega. Teise teemana saab Eesti tippkohtumisel edendada IKT valdkonna arengut Aafrikas, mis annaks võimaluse toetada Eesti IKT-toodete ja e-valitsemise lahenduste eksporti kontinentidele, kus selle järele on vajadus kõige suurem.

EUROOPA LIIT ON ENDISELT SUURIM ARENGUABI ANDJA MAAILMAS

2015. aastal oli Euroopa Liidu ametliku arenguabi osakaal ELi kogurahvatulust suurem kui kunagi varem ning Euroopa Liit koos oma liikmesriikidega endiselt suurim abiandja maailmas, andes üle poole kogu ametlikust arenguabist.

„Asjaolu, et EL on jätkuvalt maailma suurim ametliku arenguabi andja, on selge märk meie kindlast lubadusest rahastada arengut ja toetada uusi säästva arengu eesmärgi. Seistes silmitsi enneolematu rändekriisiga 2015. aastal, suutsid EL ja selle liikmesriigid suurendada nii oma toetust pagulastele kui ka arenguabi arenguriikidele,“ kommenteeris tulemusi Euroopa Komisjoni rahvusvahelise koostöö ja arengu volinik Neven Mimica.

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni arenguabi komitee ning Euroopa Komisjoni kogutud esialgsete andmete järgi andis EL tervikuna (ELi institutsioonid ja liikmesriigid) 2015. aastal ametlikku arenguabi kokku 68 miljardit eurot, mis on 15% rohkem kui 2014. aastal. Seejuures suurenes ELi antud abi juba kolmandat aastat järjest ja jõudis läbi aegade kõrgeimale tasemele. ELi kollektiivne ametlik arenguabi ulatus 2015. aastal 0,47%ni ELi kogurahvatulust (2014. aastal oli see näitaja 0,43%). See jääb siiski alla ELi 2005. aastal võetud eesmärgile suurendada ametlikku arengu-

abi 2015. aastaks 0,7%ni ELi kogurahvatulust. Majanduskriisi ja tugeva eelarvesurve tõttu enamikus liikmesriikides ei suutnud EL seda eesmärki täita.

2015. aastal andsid viis ELi liikmesriiki ametlikku arenguabi ulatuses, mis ületas 0,7% kogurahvatulust: Rootsi (1,4%), Luksemburg (0,93%), Taani (0,85%), Madalmaad (0,76%) ja Ühendkuningriik (0,71%).

Eesti andis 2015. aastal arenguabi 30 miljonit eurot, mis teeb ametliku arenguabi osakaaluks Eesti kogurahvatulust 0,15%. 2005. aastal oli sama näitaja 0,08%.

Liikmesriigid, kes ühinesid ELiga enne 2002. aastat, on taas kinnitanud lubadust saavutada ametliku arenguabi tasemeks 0,7% kogurahvatulust. Liikmesriigid, kes on selle taseme juba saavutanud, on andnud lubaduse seda hoida või tõsta. Pärast 2002. aastat ühinenud riigid (sh Eesti) püüavad suurendada oma ametlikku arenguabi 0,33%ni kogurahvatulust.

2005. aastal lubasid EL ja selle liikmesriigid suurendada ametlikku arenguabi 2015. aastaks 0,7%ni ELi kogurahvatulust. Kuigi ELi ametlik arenguabi on alates 2002. aastast realselt suurenenud peaaegu 40%, tähendas majanduskriisi ja tugev eelarvesurve enamikus liikmesriikides seda, et EL ei suutnud seatud ambitsioonikat eesmärki 2015. aastal täita. Kuid Euroopa Ülemkogu kinnitas 2015. aasta mais enne Addis Abebas toimuvat ÜRO kolmandat arengu rahastamise konverentsi uuesti lubadust jõuda selle eesmärgi täitmiseni 2015. aasta järgse tegevuskava

jooksul (st enne 2030. aastat).

Ametliku arenguabi lubaduste aluseks on liikmesriikide seatud eesmärgid. Liikmesriigid, kes ühinesid ELiga enne 2002. aastat, kinnitasid taas lubadust saavutada ametliku arenguabi tasemeks 0,7% kogurahvatulust (sõltuvalt eelarveolukorrast). Liikmesriigid, kes on selle taseme juba saavutanud, andsid lubaduse seda hoida või tõsta. Liikmesriigid, kes ühinesid ELiga pärast 2002. aastat, püüavad suurendada oma ametlikku arenguabi 0,33%ni kogurahvatulust. Kogu ELi ametlik arenguabi koosneb ELi 28 liikmesriigi ametlikust arenguabist ja ELi institutsioonide ametlikust arenguabist (nt Euroopa Investeeringupanga omavahendid).

Liikmesriikide teatatud kulud, mis on seotud ELis viibivate pagulastega, kasvavad 3,3 miljardilt eurolt (ehk 5,6% ELi kollektiivsest ametlikust arenguabist 2014. aastal) 8,6 miljardi euroni (ehk 12,5% ELi kollektiivsest ametlikust arenguabist 2015. aastal). Eelmisel aastal suurenes ELis viibivate pagulastega seotud kulude rahastamise osa ELi ametlikus arenguabis. See kajastab asjaolu, et seoses pagulaste arvu enneolematu suurenemisega 2015. aastal andsid mitu ELi riiki vajalikku hädaabi ja toetust suurele arvule nende territooriumil viibivatele pagulastele. Suuremat osa sellega seotud kuludest saab käsitada ametliku arenguabina ainult pagulaste ELis viibimise esimesel aastal.

Allikas: Euroopa Komisjon.

EUROOPA LIIDUL ON TÄHTIS ROLL GLOBAALSES ARENGU-POLIITIKAS

- Nii arengukoostöö, kaubandus- ja välispoliitika kui ka kliima- ja keskkonnanaküsimuste lahendamisel ühendab EL liikmesriikide huvid ühisteks seisukohtadeks, millel on globaalne mõju. Riikide üksikud tegevused ei avaldaks kogu maailmale sama mõju.
- EL ning selle liikmesriigid on maailma suurimad ametliku arenguabi andjad.
- Euroopa arengukonsensus: EL panustab kogu maailma arenguabisse tervelt 55%. Tegum on suurte summadega, mil-

le efektiivselt kasutamiseks on tarvis ühtseid eesmärke ning koordineeritud tegutsemist. Euroopa arengukonsensusiga sätestatakse ühtne visioon, et Euroopa Liidu liikmesriikide tehtavat arengukoostööd paremini koordineerida ja tõhusamaks muuta.

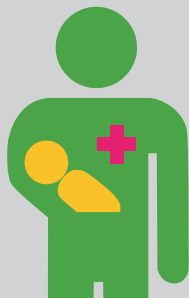
- Euroopa humanitaarabi konsensus aitab koordineerida kiireloomulist kriisiabi. EL ja selle liikmesriigid on ka juhtivad humanitaarabi andjad: alates 1992. aastast on Euroopa Komisjon toimetanud abi rohkem kui 110 riiki. Abi toimetatakse kohale ÜRO agentuuride, rahvusvaheliste organisatsioonide ja MTÜde kaudu.

• Euroopa Liidu globaalstrateegia: ELi kõrgetasemeline esindaja Federica Mogherini esitas eelmisel aastal liidu uue välis- ja turvalisuspoliitikat puudutava globaalstrateegia ettepaneku Euroopa Nõukogule. Strateegia sätestab ELi välissuhetele viis prioriteeti:

1. ELi turvalisuse tugevdamine;
2. idas ja lõunas asuvate naabrite vastupanuvõime tugevdamine;
3. integreeritud lähenemine kriisidele ja konfliktidele;
4. regionaalse koostöö parandamine;
5. globaalkontrolli tugevdamine.

Viimase kümnendi jooksul on tänu Euroopa Liidu arengukoostööle:

18
MILJONIT
alla ühe-aastast last vaktsineeritud leetrite vastu

7,5
MILJONIL
sünnitusel abiks olnud koolitatud tervishoiutöötajad

70
MILJONIT
inimest saanud ligipääsu kvaliteetsemale joogiveele

Tänu Euroopa Liidu arengukoostööle jõudis eelmisel kümnendil

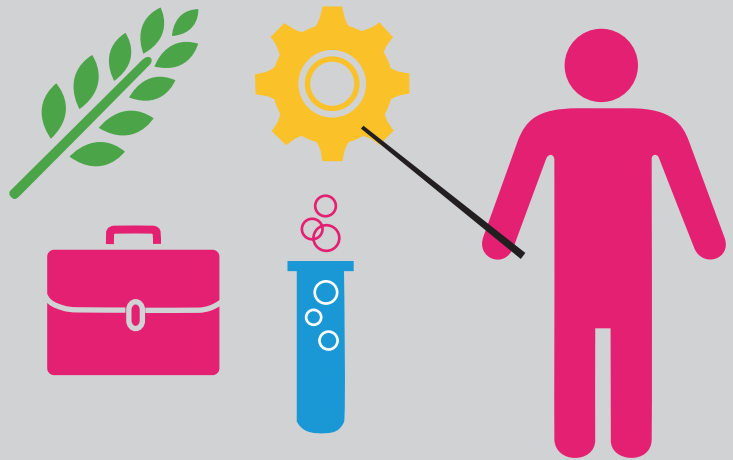
13,7
MILJONIT LAST ALGKOOLI

Tänu Euroopa Liidu arengukoostööle koolitati erialaselt kümne aasta jooksul

7,7

MILJONIT INIMEST

Allikas: bond.org.uk

KODANIKUÜHENDUSED NÕUAVAD 60-AASTASELT EUROOPA LIIDULT ÕIGLUST, AVATUST JA KESTLIKKUST

Rooma lepingu allakirjutamise ehk Euroopa Liidu asutamise 60 aasta juubelit tähistati 25. märtsil Roomas. Üle 240 Euroopa kodanikuühenduse andis sel päeval komisjonile üle oma petitsiooni, milles palutakse ELi liidritel kaitsta õiglust ja avatust ning viia liitu edasi kestlikuma tuleviku poole.

Ühendused on mures selle pärast, et Euroopa Liidu baasväärtused – demokraatia ja osalus, võrdsus ja õiglus, solidaarsus ja kestlikkus, õigusriik ja inimõigused – on ohus. „Eriti ebakindlatel aegadel peame ELi baasväärtustega olema seotud tugevamalt, mitte nõrgemalt,” ütlevad ühendused oma petitsioonis. „Euroopa Liidul tuleks esitada väljakutse ebavõrdsust tekitavale majandusmudelile ning asetada inimeste heaolu ja kestlik areng esiplaanile.”

MTÜd on ka varem olnud mures selle pärast, et kestliku arengu eesmärgid pole piisavalt integreeritud Euroopa komisjoni poliitikasse. Näiteks on Euroopa arengukoostööga tegelevate kodanikuühenduste platvorm CONCORD mures viimasel ajal tekkinud praktika pärast kasutada arengubi ressurssi Euroopa enda migratsiooni, julgeoleku ja majandusprobleemide lahendamiseks.

CONCORDi presidendi Johannes Trimmeli järgi ei tohiks abirahasid kulutada sõjaväeliste eesmärkide jaoks ning investeeringud peaksid saama kõige vaesemad riigid – mitte Euroopa ettevõtted.

Arvamusuuringute järgi arvab kaks kolmandikku ELi kodanikest, et arengumaades vaesuse vastu võitlemine peaks olema üks ELi prioriteetidest. MTÜd nõuavad, et uus arengukonsensus paneks rõhku poliitika sidususele ning näitaks kõigile ELi poliitikavaldkondadele uut suunda, mis paneb vaesuse ja ebavõrdsusega võitlemise Euroopa poliitika keskmesse. Poliitika sidususe nimel peaks EL üle vaatama oma hiljutised poliitikasuunad, mis võivad minna arengukonsensus püstitatud visiooniga vastuollu, eriti poliitika, mis puudutab migratsiooni, välisinvesteeringuid, energia- ja kliimapoliitikat.

Arvamusuuringute järgi arvab kaks kolmandikku ELi kodanikest, et arengumaades vaesuse vastu võitlemine peaks olema üks ELi prioriteetidest.

Oxfam Internationali huvikaitsejuht Natalia Alonso „uue arenguraamistiku lakmusproberiks saab see, kuidas konsensus ja pakutud instrumendid toetavad inimestel endil

oma elude muutmist – alates naistalunikust Burkina Faso, kel on vaja kohaneda kliimamuutustega, kuni maaõiguste aktivistini Peruus, kes peaks saama oma kogukonna õiguseid kaitsta ilma enda elu ohtu seadmata.”

Eesti Arengukoostöö Ümarlaud koostab oma liikmetega Eesti eesistumisperioodi alguseks, juuliks 2017 arengukoostöö manifesti. Manifesti eesmärgiks on näidata, millisena näevad Eesti arengukoostööga tegelevad kodanikuühendused head ja tulemuslikku arengukoostööd ning millised on sammud, mida ootame eesistujariigilt Eestilt ja Euroopa Liidu institutsioonidelt globaalsete kestliku arengu eesmärkide saavutamise suunal.

Manifesti põhiteemade seast leiab:

- kestliku arengu eesmärkide praktilise rakendamise vajaduse Eestis;
- vaesuse vähendamise kui arengukoostöö peamise eesmärgi;
- kestliku arenguga seotud poliitikavaldkondade sidususe tagamise nõude kui ainsa viisi vähendamaks globaalset ebavõrdsust;
- ametliku arengubi rahasummade suuruse ja abi efektiivsuse küsimuse;
- tähelepanu juhtimise vajaduspõhise tegetsemise olulisusele Eesti arengukoostöös;
- maailmakodanikuhariduse olulisuse Eesti ja maailma kestliku arengu tagamisel.

MIS ON KESTLIKU ARENGU EESMÄRGID?

Aastal 2015 võeti ÜROs vastu 17 kehtliku arengu eesmärki (Sustainable Development Goals), mille poole kõik riigid, ettevõtted ja inimesed peaksid koos püüdma selleks, et maailm oleks õiglasem ja jätkusuutlikum. Need 17 punkti on jätkuks aastatuhande arengueesmärkidele ning tugipunktiiks järgmiseks 15 aastaks võitluses vaesuse, ebavõrdsuse ja kliimamuutuste vastu. Tähtaeg eesmärkide saavutamiseks on aasta 2030.

1. Kaotame äärmise vaesuse maailmas (alla 1,25 USA dollari päevas) ja vähendame poole võrra vaeste hulka ka Eestis
2. Kaotame näljahäda, parandame toitumist ja edendame kehtlikku põllumajandust
3. Tervislikumad eluviisid ja kõigile ligipääs kvaliteetsele arstiabile
4. Kaasav, kvaliteetne ja jätkusuutlik arengut toetav haridus kõigile
5. Naistele ja tüdrukutele suuremad õigused ja võimalused
6. Kõigile puhas joogivesi, ligipääs käimlatele ja pesemisvõimalustele
7. Taskukohane, töökindel, kehtlik ja nüüdisaegne energia kõigile
8. Kehtlik majanduskasv ja inimväärne töö kõigile
9. Keskkonnasäästlik tööstus ja ettevõtlus ning ligipääs internetile ka vaesemates riikides
10. Vähem ebavõrdsust riikide sees ja riikide vahel
11. Hästi planeeritud, turvalised ja keskkonnahoidlikud linnad
12. Tarbime ja toodame keskkonnasäästlikult ja õiglaselt
13. Võitleme kliimamuutustega ja aitame vaestel riikidel nendega kohaneda
14. Kaitseme merd saastumise eest ja võitleme kalade ülepüügi vastu
15. Kaitseme looduse mitmekesisust metsadest ja mägedest kuni rabadeni
16. Edendame inimõigusi ja demokraatiat – võitleme korruptsiooni vastu
17. Toetame vaesemaid riike ja teeme koostööd eesmärkide saavutamiseks

KAS „SÄÄSTEV EESTI 21” UUS TULEMINE?

Sigrid Solnik

Arengukoostöö Ümarlaua tegevjuht

Küllap olete kuulnud riiklikust strateegia-dokumendist „Säästev Eesti 21”. Eesti jätkusuutliku arengu suunatahis pandi paika aastal 2005 ning dokument sätestab, kuhu peaksime kehtlikkuse plaanis välja jõudma aastaks 2030. Strateegia siht on ühendada globaalset konkurentsist tulenevaid nõudeid kehtlikkusele ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilimine. Arengukava vastuvõtmisest on möödas üle kümne aasta ja algusest peale ei pidanud tegemist olema kivisse raiutud käsulauaga. Eelmise aasta lõpus valmis Eesti säästva arengu komisjoni (SAK) fookusraport „Eesti säästva arengu strateegia 'Säästev Eesti 21' aja- ja asjakohasuse analüüs”.

ELU ON LÄINUD STRATEEGIA-KAUGEKS!

Tsiteerin SE21 dokumenti: „Strateegia põhi-ülesanne on vastata küsimusele – mida tuleks teha tagamaks Eesti ühiskonna ja riigi edukas toimimine ka pikemas perspektiivis?” Äärmiselt huvitav on lugeda kirjas olevaid ennustusi üleilmsete suundade kohta: milline oli globaalne ja ka kodune kontekst siis ja millisena seda nähti tulevikus. Eesti arengut mõjutavate suundade-na nimetati muu hulgas globaliseerumise süvenemist, kohaliku identiteedi väärtustumist, tarbimisühiskonna levikut, erinevuste suurenemist ja polariseerumist nii majan-

duslikus kui ka kultuurilises mõttes ning vajadust tasakaalustada tarbimisühiskonna varjukülgi. 2005. aasta Eesti puhul nimetati, et inimestel on välja kujunenud ohutunne – kardetakse, et Eesti pole jätkusuutlik – ja et eestimaalaste soovide, vajaduste ning võimaluste vahel on selged käärid. Samal ajal oli meil ka selge ühiskondlik ootus kooskõlastatud tegevuseks Eesti ühiskonna ja riigi tugevdamiseks ja valmisolek ühiste sihtide kokkuleppimiseks.

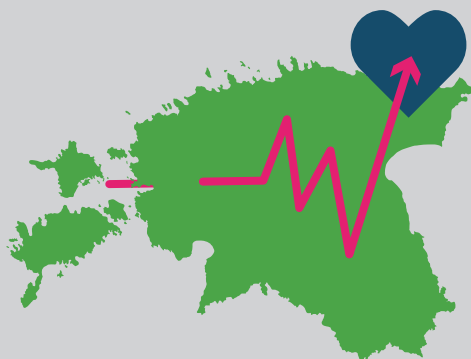
Strateegia esitas Eesti jätkusuutlikkuse jaoks neli kesket eesmärki. Nimetan need koos valikuliste märkustega sisu ja sihtsasete kohta. Pikemalt saab lugeda dokumendist endast.

EESTI KULTUURIRUUMI
ELUJÕULISUS

SIDUS ÜHISKOND

HEAOLU KASV

ÖKOLOOGILINE TASAKAAL

1. Eesti kultuuriruumi elujõulisus. „Kultuuriruumi säilimine on eeltingimuseks rahvusliku identiteedi säilimisele, mis omakorda motiveerib nii rahvuskeele kasutamist kui rahvuslike väärtuste au sees püsimist muutuv ja globaliseeruv maailmas.“ Aastaks 2030 soovib SE21 jõuda rahvastiku olukorra stabiliseerumiseni ja rahvuskultuuri ning globaalkultuuri sünteesimiseni – olemes eestlased ja samal ajal ka eurooplased.

2. Heaolu kasv. „Heaolu on defineeritud kui inimeste materiaalsete, sotsiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldatus, millega kaasnevad võimalused ennast teostada ja oma püüdlusi ning eesmärke realiseerida.“ Tõdetakse, et globaalses plaanis on meil heaoluga väga hästi, Põhja-Euroopaga võrreldes aga üsna halvasti. Eesmärk aastaks 2030 on elatustase 80% toonase ELi keskmisest, kusjuures, mõõtmise aluseks ei ennustata aastaks 2030 enam SKT-d, vaid mõnd paremat mõõdikut! Keskmise eluiga on 77–78 aastat ja Eestist on saanud põhjamaade Dublin – mitmekesine ja mõnus elu on ühendatud rahvusvahelise tootmise ja äriga.

3. Sidus ühiskond. See tähendab, meil on sotsiaalne kaasatus, regionaalne tasakaal ja tugev kodanikuühiskond. Soovitav seisund aastal 2030 tundub mõnus: „Mitte-eestlaste integratsioon on jõudnud tasemele, kus inimese etnilisest päritolust lähtuvad erinevused tööhõives, osalemises poliitikas jms on minimaalsed. Kahe Eesti metafoor on unustatud, selle asemel räägitakse kirjust ja mõnusast Eestist.“

4. Ökoloogiline tasakaal. „Eesmärgiks on saavutada olukord, kus inimene ei käsitle keskkonda kui kaitset vajavate objektide kogumit, vaid kui tervikut, mille osaks ta ise on. Sihiks on looduse kui väärtuse ning ühiskonna keskse arenguresursi kooskõpsitus Eesti üldise edenemise kontekstis.“ Aastal 2030 toimub Eesti keskkonna stabiilne ja teadmispõhine haldamine. Riigihangetes on säästva tarbimise mehhanism!

KUIDAS STRATEEGIA ELULE JÄRELE VÕIKS JÕUDA?

SE21 esitab Eesti võimalikud arengustenaariumid, tõdeb, et Eesti peaks olema teadmispõhine, ja loetleb tegevused, mida sellise olukorra saavutamiseks tege-

ma peab. Aga siin on paslik vaadata, mida säästva arengu komisjoni fookusraport SE21-st arvas – kuidas see praeguse reaalsuse ning üleilmsete kestliku arengu eesmärkidega suhestub?

Tekst tuleks ümber kirjutada nii, et neli kestliku arengu valdkonda jääb alles, ent valdkondi täiendatakse üleilmsete ÜRO kestliku arengu eesmärkide järgi.

Analüüsi koostanud meeskonna ettepanekud on selged. SE21 tekst tuleks ümber kirjutada nii, et 2005. aasta struktuur, st neli kestliku arengu valdkonda, jääb alles, ent valdkondi täiendatakse „Agenda 2030“ põhimõtete ehk üleilmsete ÜRO kestliku arengu eesmärkide järgi. Kultuur, heaolu, ühiskonna sidusus ja keskkond on kõik olulised, ent nad tuleb veidi ümber mõtestada ja valdkondi täpsustada. Kindlasti tuleb uuendada strateegia seda osa, kus kirjeldatakse globaalset konteksti ja eri arengusuundi – 2005 ei olnud veel rändekriisi, nii massilist internetikasutust ega asjade interneti. Venemaa ja USA said paremini läbi, kliimamuutused ei olnud ilmselged ega põletanud nii tuluselt, kodanikuühiskond oli kümme aastat noorem ja nõrgem. Olukord indikaatoritega tundub üsna väljakutsuv: statistikaamet ei mõõda praegu kõike vajalikku ja osa mõõdetavast on vaid osaliselt asjakohane. Samal ajal ei ole otsustavaks üks ühele ÜRO alaeesmärke üle võtta ja neid kõiki kuidagi mõõtma hakata. Ent Eesti säästva arengu näitajate süsteemi tuleks uurimismeeskonnas hinnangul kõvasti laiendada. Lisaks soovitatakse säästva arengu põhimõtete tagamiseks edasi arendada mõjude hindamise süsteemi – et hinnataks poliitikaalvaldkondade mõju ka sellest vaatenurgast. Lõpuks nenditakse, et meil oleks vaja tulevikuseire süsteemi ja välja anda tulevikusuundade raport. Kaugema perspektiivi nägemine aitab teha praegu paremaid otsuseid.

MÕTTEVIISI MUUTUS: ABIVAJAJAST ABI ANDJAKS

Erinevalt 2005. aasta säästva arengu strateegiast soovitatakse uuendatud SE21 strateegiasse panna ka arengukoostöö

ja globaalse panustamise mõõde: Eesti säästva arengu komponentide loendit soovitatakse pikendada 12-lt 18-le, sealhulgas lisada arengukoostöö ja globaalse panustamise komponent eesmärgi „Sidus ühiskond“ alla. See on vajalik, sest Eesti on osa suuremast süsteemist, mille osade teod ja tegematajätised avaldavad mõju kodust palju kaugemal. Lisaks oleme me osa n-ö rikkaste riikide klubist, kuhu kuulumise tingimus on ka heaolurivi lõpus olevate riikide ja sealsete inimeste toetamine. Kõigil on õigus paremale elule ja kestliku arengu loodud hüvedele. SE21 aja- ja asjakohasuse analüüsis on sõna „arengukoostöö“ mainitud 85 korral, mis on 85 võrra rohkem kui praegu kehtivas SE21 strateegias.

Kui Eesti tahab saavutada „Agenda 2030“ elluviimise, tuleb senisest palju enam tähelepanu pöörata arengueesmärkide globaalsele mõõtmele ja arengukoostööle.

Nõrgemate järeleaitamise ja mitte kellegi mahajätmise idee on tugevalt sees ÜRO arengueesmärkides, ja kui Eesti tahab saavutada „Agenda 2030“ elluviimise, tulebki senisest palju enam tähelepanu pöörata arengueesmärkide globaalsele mõõtmele ja arengukoostööle. SE21 analüüs ütleb nii: „Arvestades Eesti võimekust, tuleks Eesti säästva arengu kontekstis kaaluda ühtse arengukoostöö või globaalse panustamise alaeesmärgi sõnastamist – kõige sobivamana sidusa ühiskonna eesmärgiga seonduvalt. Sellist uuendust toetaks ka tõsiasi, et Eurostat'i säästva arengu näitajate süsteemis on eraldi jaotusena globaalse partnerluse indikaatorid.“ Samamoodi oleks kestliku arengu näitajate hulka vaja lisada arengukoostöö indikaatorid. Kokkuvõttes – tundub, et Eesti kestliku arengu mõte on saanud soovitusena konkreetne samm üleilmse hoolivuse poole. Siit edasi oleks vaja neid soovitusi arvestada ja „Säästev Eesti 21“ strateegia nüüdisajastada. Uuendamisele peaks aga järgnema tegevus selle nimel, et ka meie praktika üllastele eesmärkidele ning kõrgetele sihtidele järele jõuaks.

* SAK – Eesti säästva arengu komisjon, kes ühendab vabaühendusi ja tegutseb Riigikantselei juures.